

НАПОМЕНА АУТОРА

Књига „Савремене финансије“ је намењена студентима економских факултета на којима се изучавају теорије, нове концепције и глобалне тенденције модерних финансија, односно агрегати, механизми, инструменти и ефекти монетарних финансија, банкарства, јавних финансија, антиинфлационе политике, пословних финансија, осигурања, финансијских тржишта и међународних пословних финансија. Свеобухватни научни приказ комплексне финансијске проблематике у овој књизи је резултат дугогодишњих предавања и практичних искустава аутора. Уважени су ставови респектабилних домаћих и страних теоретичара финансија, уз коришћење релевантне литературе.

Ова књига је посвећено сазнањима о токовима новца у
магловитим лавиринтима модерних финансијских тржишта

Уредник
Зоран Колунџија

Рецензент
Проф. др Ана Јовановић

Издавач
„Прометеј“, Нови Сад

ММХИИ

Доц. др Весна Милетић

Проф. др Зоран Бингулац

САВРЕМЕНЕ ФИНАНСИЈЕ

Прометеј
2013.

САВРЕМЕНЕ ФИНАНСИЈЕ

МОНЕТАРНЕ ФИНАНСИЈЕ

БАНКАРСТВО

ЈАВНЕ ФИНАНСИЈЕ

АНТИИНФЛАЦИОНА ПОЛИТИКА

ПОСЛОВНЕ ФИНАНСИЈЕ

ОСИГУРАЊЕ

ФИНАНСИЈСКА ТРЖИШТА

МЕЂУНАРОДНЕ ФИНАНСИЈЕ

САДРЖАЈ

ДЕО ПРВИ

МОНЕТАРНЕ ФИНАНСИЈЕ

1. ПОЈАМ И САДРЖАЈ ФИНАНСИЈА	17
2. КАРАКТЕРИСТИКЕ И ВРСТЕ НОВЦА	19
3. ФУНКЦИЈЕ НОВЦА.....	24
4. НОВЧАНИ СИСТЕМИ.....	26
5. МОНЕТАРНИ ФАКТОРИ	28
6. МОНЕТАРНИ АГРЕГАТИ	30
6.1. Новчана маса	31
6.2. Брзина новца у оптицају	33
6.3. Примарни новац.....	35
6.4. Монетарни мултипликатор.....	37
7. ИНФЛАЦИЈА	39
7.1. Појам и узроци инфлације	39
7.2. Врсте и последице инфлације.....	43
8. ДЕФЛАЦИЈА	48
9. ПРОМЕНЕ ВРЕДНОСТИ НОВЦА.....	52
10. ДЕВИЗНИ КУРСЕВИ.....	54

ДЕО ДРУГИ

БАНКАРСТВО

1. ПОЈАМ И КАРАКТЕРИСТИКЕ БАНКАРСТВА.....	59
2. ПОЈАМ И ФУНКЦИЈЕ КАМАТЕ.....	60
3. ВРСТЕ БАНАКА	64
4. ЦЕНТРАЛНА БАНКА.....	67
4.1. Функције централне банке.....	67
4.2. Инструменти централне банке	69
5. ПОСЛОВНЕ БАНКЕ	72
5.1. Депозитни послови	72
5.2. Кредитни послови.....	75
5.2.1. Кредитни потенцијал и каматна политика	75
5.2.2. Системи кредитирања.....	78
5.2.3. Анализа кредитних токова	80
5.2.4. Секјуритизација кредита	82
5.3. Остали банкарски послови.....	83
5.4. Инвестиционо банкарство	87
6. КОНЦЕПТИ И СТРАТЕГИЈЕ ЛИКВИДНОСТИ БАНАКА	

7. ИНДИКАТОРИ И ФАКТОРИ ПРОФИТАБИЛНОСТИ.....	97
8. ФУНКЦИЈЕ И ОБЛИЦИ БАНКАРСКОГ КАПИТАЛА.....	99
9. БИЛАНСИ БАНКЕ.....	103
10. МОДЕРНИ ТРЕНДОВИ У БАНКАРСТВУ	104
10.1. Фактори нових тенденција у банкарству.....	104
10.2. Банкарске иновације.....	105
10.3. Електронско банкарство.....	109
10.4. Конкуренција и концентрација у банкарству	113
11. БАНКАРСКИ РИЗИЦИ.....	116
11.1. Квантитативни модели банкарских ризика.....	116
11.2. Стратегијско планирање	117
11.3. Управљање банкарским ризицима.....	120
11.3.1. Основни банкарски ризици	123
11.3.2. Остали банкарски ризици.....	130
11.4. Управљање кризама у банкарском пословању	132
11.5. Контрола и супервизија банака	136
12. МЕЂУНАРОДНО БАНКАРСТВО	137

ДЕО ТРЕЋИ

ЈАВНЕ ФИНАНСИЈЕ

УВОД

1. ПОЈАМ И ИНСТИТУЦИЈЕ ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА	141
2. ЈАВНЕ ПОТРЕБЕ И ЈАВНА ДОБРА.....	143
3. МАКРОЕКОНОМСКА УЛОГА САВРЕМЕНЕ ДРЖАВЕ.....	146
4. ЕКОНОМСКЕ ФУНКЦИЈЕ ЈАВНЕ ПОТРОШЊЕ.....	151

ЈАВНИ РАСХОДИ

1. ПОЈАМ И КАРАКТЕРИСТИКЕ ЈАВНИХ РАСХОДА	153
2. ТЕОРИЈЕ ЈАВНИХ РАСХОДА.....	155
3. УЗРОЦИ И ГРАНИЦЕ РАСТА ЈАВНИХ РАСХОДА.....	157
4. ВРСТЕ ЈАВНИХ РАСХОДА	161
1.1. Редовни и ванредни.....	161
1.2. Обавезни и необавезни.....	162
1.3. Стални и променљиви.....	163
1.4. Одложиви и неодложиви.....	163
1.5. Продуктивни и непродуктивни.....	163
1.6. Централни и локални.....	164
1.7. Материјални и лични.....	165
1.8. Инвестициони и трансферни.....	165

5. ТРАНСФЕРНИ ЈАВНИ РАСХОДИ	166
6. ТЕОРИЈЕ ПОКРИЋА ЈАВНИХ РАСХОДА	167
7. ПРИНЦИПИ ЈАВНИХ РАСХОДА	169
8. ЕФЕКТИ ЈАВНИХ РАСХОДА	172

ЈАВНИ ПРИХОДИ

1. ПОЈАМ И САДРЖАЈ ЈАВНИХ ПРИХОДА	175
2. ВРСТЕ ЈАВНИХ ПРИХОДА	176
3. ПОРЕЗИ	178
3.1. Основне дефиниције и карактеристике пореза	178
3.2. Елементи опорезивања	181
3.3. Принципи опорезивања	183
3.4. Границе опорезивања	186
3.5. Врсте пореза	188
3.6. Економска класификација пореза	192
3.6.1. Порези на имовину	193
3.6.2. Порези на доходак	194
3.6.3. Порези на потрошњу	195
3.6.3.1. Порез на додату вредност	196
3.6.3.2. Акцизе	198
3.7. Порески систем	199

3.8. Ефекти опорезивања.....	201
3.8.1. Евазија пореза.....	202
3.8.2. Преваљивање пореза.....	203
3.8.3. Трансформација пореза.....	205
3.8.4. Вишеструко опорезивање.....	205
3.8.5. Макроекономски ефекти опорезивања.....	206
4. ЦАРИНЕ.....	207
4.1. Појам царина.....	207
4.2. Врсте царина.....	209
5. ТАКСЕ.....	210
5.1. Појам и елементи такса.....	210
5.2. Принципи такса.....	211
5.3. Врсте такса.....	211
6. ДОПРИНОСИ.....	212
7. ОСТАЛИ ПАРАФИСКАЛНИ ПРИХОДИ.....	213
8. ЈАВНИ ДУГ.....	213
8.1. Појам и теорије јавног дуга.....	213
8.2. Врсте јавног дуга.....	215
8.3. Емисија, конверзија и амортизација јавног дуга.....	216

БУЏЕТ

1. ПОЈАМ И ОСНОВНА ОБЕЛЕЖЈА БУЏЕТА	218
2. ЕКОНОМСКА, ПРАВНА И ПОЛИТИЧКА ПРИРОДА БУЏЕТА	221
3. БУЏЕТСКИ ПРИНЦИПИ.....	222
4. БУЏЕТСКЕ ПРОЦЕДУРЕ	226
4.1. Израда буџета.....	227
4.2. Доношење буџета.....	228
4.3. Извршење буџета	229
4.4. Контрола буџета.....	230
5. ФИСКАЛНА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА	232
6. ФИНАНСИРАЊЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ	234
7. ТЕОРИЈЕ БУЏЕТСКЕ РАВНОТЕЖЕ	239
ФИСКАЛНИ СИСТЕМ И ПОЛИТИКА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ	
1. ПРАВНЕ ОСНОВЕ БУЏЕТА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ.....	242
2. ФИСКАЛНА ПОЛИТИКА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ.....	248
3. РЕФОРМА ФИСКАЛНОГ СИСТЕМА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ	
3.1. Реформа директних пореских облика.....	254
3.2. Реформа индиректних пореских облика.....	264
ФИСКАЛНИ СИСТЕМИ ЗЕМАЉА У ТРАНЗИЦИЈИ	279

ДЕО ЧЕТВРТИ

АНТИИНФЛАЦИОНА ПОЛИТИКА

1. СТАБИЛИЗАЦИОНА МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА.....	285
1.1. Појам и садржај монетарне политике.....	285
1.1.1. Експанзивна монетарна политика	287
1.1.2. Рестриктивна монетарна политика.....	290
1.2. Монетарне теорије.....	293
1.3. Инструменти монетарне политике.....	297
1.4. Модели монетарне политике	299
1.5. Монетарна политика у Европској унији.....	302
1.6. Монетарна политика у САД	304
1.7. Монетарна политика у земљама у транзицији.....	306
2. СТАБИЛИЗАЦИОНА ФИСКАЛНА ПОЛИТИКА	310
2.1. Појам и садржај фискалне политике.....	310
2.1.1. Експанзивна фискална политика	313
2.1.2. Рестриктивна фискална политика.....	314
2.2. Теоријски модели стабилизацине фискалне политике ...	316
2.3. Стабилизациона фискална политика у Европској унији	319
2.4. Стабилизациона фискална политика у САД.....	321

3. КООРДИНАЦИЈА МЕРА МОНЕТАРНЕ И ФИСКАЛНЕ ПОЛИТИКЕ	323
3.1. Основе координације монетарне и фискалне политике..	323
3.2. Антиинфлационе стабилизационе стратегије	325
3.3. Координација стабилизационе и развојне политике	329

ДЕО ПЕТИ

ПОСЛОВНЕ ФИНАНСИЈЕ

1. ПОЈАМ И САДРЖАЈ ПОСЛОВНИХ ФИНАНСИЈА	337
2. ФИНАНСИЈСКА ФУНКЦИЈА У ПРЕДУЗЕЋУ	339
2.1. Капитал предузећа	340
2.2. Микроекономски инструменти	342
3. ПРИНЦИПИ ФИНАНСИРАЊА.....	344
4. ЛИКВИДНОСТ И СОЛВЕНТНОСТ ПРЕДУЗЕЋА.....	347
5. БОНИТЕТ ПРЕДУЗЕЋА	351
6. ОСНОВНА ПРАВИЛА ФИНАНСИРАЊА	354
7. ФИНАНСИЈСКА СТРУКТУРА.....	357
8. ФИНАНСИЈСКА РАВНОТЕЖА	359

9. ОБЛИЦИ ФИНАНСИРАЊА	361
9.1. Самофинансирање	362
9.2. Кредитирање	365
9.3. Међународна заједничка улагања	367
9.4. Краткорочни извори финансирања	369
9.4.1. Неосигурани краткорочни извори	369
9.4.2. Осигурани краткорочни извори	373
9.5. Средњорочни извори финансирања	375
9.6. Дугорочни извори финансирања	378
10. ИНВЕСТИЦИОНА УЛАГАЊА	380
11. ПОСЛОВНИ И ФИНАНСИЈСКИ РИЗИК	383
12. МЕЂУНАРОДНО ПОСЛОВНО ФИНАНСИРАЊЕ	384
13. ФИНАНСИЈСКО УПРАВЉАЊЕ СРЕДСТВИМА	389
13.1. Управљање обртним средствима	389
13.2. Управљање готовим новцем	390
13.3. Управљање потраживањима	392
13.4. Управљање залихама	393
13.5. Управљање дугом	395
14. ФИНАНСИЈСКО ПЛАНИРАЊЕ	396
15. ФИНАНСИЈСКЕ СТРАТЕГИЈЕ	398

ДЕО ШЕСТИ

ОСИГУРАЊЕ

1. ПОЈАМ И УЛОГА ОСИГУРАЊА	401
2. РИЗИК У ОСИГУРАЊУ	404
3. ВРСТЕ ОСИГУРАЊА	406
4. ЕКСТЕРНО ОСИГУРАЊЕ	408
4.1. Саосигурање	409
4.2. Реосигурање	409
5. ЕЛЕМЕНТИ ОСИГУРАЊА	411
5.1. Субјекти осигурања	411
5.2. Премије осигурања	412
5.3. Накнада у осигурању	413
6. ФИНАНСИРАЊЕ ОСИГУРАЊА	414
7. ИВЕСТИЦИОНЕ АКТИВНОСТИ ОСИГУРАВАЈУЋИХ КОМПАНИЈА	416
8. СОЛВЕНТНОСТ И БОНИТЕТ ОСИГУРАВАЈУЋИХ КОМПАНИЈА	418
9. БАНКАРСКО ОСИГУРАЊЕ	423
10. СОЦИЈАЛНО ОСИГУРАЊЕ	427
11. САВРЕМЕНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ У ОСИГУРАЊУ	431

ДЕО СЕДМИ

ФИНАНСИЈСКА ТРЖИШТА

1. ПОЈАМ И КАРАКТЕРИСТИКЕ ФИНАНСИЈСКИХ ТРЖИШТА	436
2. ВРСТЕ ФИНАНСИЈСКИХ ТРЖИШТА	437
2.1. Тржиште новца	437
2.2. Тржиште капитала	442
2.3. Хипотекарно тржиште.....	443
2.3.1. Хипотекарно стамбено тржиште	446
2.4. Девизно тржиште	448
3. БЕРЗЕ	451

ДЕО ОСМИ

МЕЂУНАРОДНЕ ФИНАНСИЈЕ

1. ПОЈАМ И КАРАКТЕРИСТИКЕ МЕЂУНАРОДНИХ ФИНАНСИЈА	453
2. КОНВЕРТИБИЛНОСТ ВАЛУТА	455
3. ПЛАТНИ БИЛАНС	457
4. МЕЂУНАРОДНИ ПЛАТНИ ПРОМЕТ	459
5. МЕЂУНАРОДНЕ ФИНАНСИЈСКЕ ИНСТИТУЦИЈЕ	460
ЛИТЕРАТУРА	469

ДЕО ПРВИ

МОНЕТАРНЕ ФИНАНСИЈЕ

1. ПОЈАМ И САДРЖАЈ ФИНАНСИЈА

Финансије представљају посебну научну дисциплину која проучава укупне новчане односе у савременим државама. Ова научна дисциплина истражује појаве, институције и односе у вези са прикупљањем, расподелом, трошењем и управљањем новчаним средствима у циљу задовољавања комплексних потреба савременог друштва.

Финансије су у другој половини XIX века постале посебна научна дисциплина. Назив финансије потиче од латинске речи *finantio*, која означава плаћања у општем смислу. Енглеска реч *finance* означава обављање приватних новчаних послова, а у новије време и укупних новчаних послова. Француски израз *les finances* означава укупно новчано и монетарно-кредитно пословање, као и све јавне приходе и расходе. Финансије у ширем смислу обухватају све послове који се заснивају на новчаним односима. Финансије у ужем смислу обухватају систем прикупљања и трошења јавних прихода ради задовољавања јавних потреба. Оне обухватају новчану привреду државе и њених органа и јавно-правних тела у сектору јавне потрошње. Финансијска

економика и политика и финансијско право проучавају финансије са различитих аспеката. Финансијски систем, као део друштвено-економског система, обухвата финансијске инструменте и мере на основу којих се регулишу односи у финансијском пословању савремених држава.

Макрофинансије проучавају монетарне финансије, банкарство, осигурање, јавне финансије, финансијска тржишта и међународне финансије. Микрофинансије проучавају систем финансирања на нивоу предузећа (пословне финансије).

У оквиру савремених финансија се, као посебне научне дисциплине, проучавају монетарне финансије, банкарство, јавне финансије, монетарни и фискални систем и политика, пословне финансије, осигурање, финансијска тржишта и међународне финансије.

Монетарне финансије истражују карактеристике, врсте, функције, системе и промене вредности новца, монетарне факторе и агрегате, узроке и последице инфлације, девизни курс, улогу централне банке, теорију и политику камате, пословно банкарство и монетарну политику. У савременим монетарним финансијама се истражују монетарне појаве, односно теорије, ефекти, механизми, концепције и политике у контексту нових тенденција у међународним финансијама.

2. КАРАКТЕРИСТИКЕ И ВРСТЕ НОВЦА

Новац у суштини представља посебну врсту робе, која је постала средство размене, односно функција општег еквивалента у одређеном временском периоду. Новац је широко прихваћен монетарни инструмент у плаћању роба, услуга и отплата дугова. Све трансакције у тржишној привреди се остварују путем савременог новца. Историја новца је повезана са процесима настанка приватног власништва, односно робе као његовог екстерног израза. Тако је размена условила настанак савременог новца. Појам новац потиче од латинске речи *rescūia*, која је означавала богатство, а у каснијем периоду новац.

У свом новијем историјском развоју новац је попримао различите облике:

- метални новац,
- новчанице,
- жирални новац,
- папирни новац,
- електронски новац.

Плаћање металним новцем (пенсаторно плаћање) представља најстарији начин купопродаје, који је захтевао мерење количине одређеног метала при плаћању роба. У наредној фази, прешло се на утискивање жигова, као гаранције тежине и квалитета одређеног метала, јер су у пракси биле изражене велике тешкоће у пенсаторном